

JUSTIITSMINISTEERIUM

Anu Uritam
Eesti Kohtunike Ühing
Anu.Uritam@kohus.ee

Teie 18.04.2022
Meie 20.05.2022 nr 13-2/2858

Justiitsministeeriumi vastus Eesti Kohtunike Ühingu pöördumisele seoses kohtunike seas läbi viidud töökoormuse küsimustikuga

Eesti Kohtunike Ühing (EKoÜ) edastas Justiitsministeeriumile pöördumise seoses 2021. aasta lõpul esimese ja teise astme kohtunike seas läbi viidud töökoormuse küsitlusega, mille tulemused viitavad vajadusele leida kohtusüsteemis tekkinud probleemide lahendamiseks kiired ning toimivad meetmed.

Justiitsministeerium peab kohtunike suure töökoormuse teemat väga kaalukaks. Oleme pidanud oluliseks ametikohtade loomist just maakohtutesse, kuna ennekõike seal on töökoormus suurim. Käesoleva aasta aprillis jõustus Justiitsministri 27. oktoobri 2005. a määruse nr 47 "Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel" muudatus¹, mis nägi ette kohtusüsteemile täiendava 6 kohtunikukoha loomist seoses kriminaalmenetluse seadustiku § 90' jõustumisega². Kahes kõige suurema töökoormusega maakohtus – Harju Maakohtus ja Tartu Maakohtus suurendati kohtuniku ametikohtade arvu vastavalt 4 kohtunikukoha ja 2 kohtunikukoha võrra. Eelnevalt muudeti nimetatud määrusega ka kohtunike ametikohtade arvu samades maakohtutes selliselt, et ajutiselt teenistusest eemal viibivate kohtuniku kohtade täitmiseks võib kohtuniku kohtade arv Harju Maakohtus olla 72 (st loodi juurde viis ajutist kohtuniku ametikohta) ja Tartu Maakohtus 36 (st loodi juurde üks ajutine ametikoht). Kõnealune määruse muudatus jõustus 04.10.2021.a³. 2020. aasta kevadel loodi maakohtutesse kaks kohtuniku ametikohta, vähendades samavõrra kohtade arvu halduskohtutes⁴. Viimase kahe aasta jooksul on kasvanud kohtuniku ametikohtade arv Harju Maakohtus seega kokku 9 koha võrra (e 13,4%) ja Tartu Maakohtus 4 koha võrra (e 11,4%). Maakohtutes on käesoleval ajal 164 kohtuniku ametikohta.

Mõistame, et täiendavad kohtunikukohad ei ole ametis olevate kohtunike jaoks olukorda veel oluliselt leevendanud, sest kohtunike konkursid on alles pooleli. Käesoleva aasta jooksul peaksid siiski ka viimase muudatusega seotud ametikohad täidetud saama ja kohtunikud tööle asuma. Lähtudes 2021.aasta menetlusandmetest ja kohtute töökoormusmeetodikast, saabus kõikides menetlusliikides kokku maakohtutesse 220 888 koormuspunkti ulatuses kohtuasju. Eeldades, et maakohtute koormus püsib käesoleval aastal samal tasemel (mida lubab eeldada ka käesoleva aasta nelja kuu menetlusstatistika), siis kujuneb aasta keskmiseks ametikoha koormuseks 1346,88 TKP (metoodika arvestab kohtuniku ametikoha koormuseks 1600 TKP aastas).

Jätkuvalt on aga probleemiks maakohtute erinev töökoormus. Kohtute koormuse ühtlustamiseks valmistati ette kohtute seaduse muudatused, mis võimaldavad ringkonnakohtute esimeeste ühise otsuse alusel ajutiselt enamkoormatud kohtust suunata asja lahendamine teise maakohtusse kohtualluvust muutmata (KS § 45¹). Nimetatud sätte alusel on alates 06.09.2021.a Harju Maakohtust Pärnu ja Viru maakohtutesse lahendamiseks suunatud ajamahukad võlaõigusasjad 21 760 TKP väärtuses, Pärnu Maakohtusse 194 VÕS-asja 7760 TKP väärtuses ja Viru Maakohtusse 349 VÕS-asja 13 960 TKP väärtuses. Sama KS sätet saab kasutada ka tulevikus enamkoormatud kohtute abistamiseks, lisaks maakohtutele on selliselt võimalik reguleerida ka halduskohtute koormust.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/101042022010?leiaKehtiv>

² <https://www.riigiteataja.ee/akt/12849731?leiaKehtiv>

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/101102021001>

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/109042020003>

Töökoormus on kõrge ka ringkonnakohtutes ning esimese astme kohtunike arvu suurendamisest tulenev jõudluse suurenemine põhjustab omakorda suuremat koormust ringkonnakohtus. 2021. aasta näitas, et seniste koosseisude juures pikeneb paratamatult ringkonnakohtutesse edasikaevatud kohtuasjades lõpplahendini jõudmise aeg. Ringkonnakohtutesse jõuavad enamasti keskmisest õiguslikult keerukamad ning ühiskonna toimimist enam mõjutavad kohtuasjad ja seetõttu on oluline, et ringkonnakohtute koormatus ei halvendaks kohtusse pöördujate juurdepääsu efektiivsele õigusemõistmisele ega tekitaks kohtusüsteemi nn pudelikaela, mis pärsib lõpplahendini jõudmist. Ringkonnakohtutes mõistliku menetlusaja tagamiseks ja töökoormuse vähendamiseks oleme riigieelarve strateegiale 2023-2026 valmis esitama lisataotlust ringkonnakohtutesse kokku nelja uue kohtuniku tööjookulude katmiseks.

Lisaks näitavad EKoÜ hinnangul küsitluse tulemused, et kohtunikel puuduvad kohtusüsteemis arenguvõimalused ja tööalased tunnustamise meetmed ning ainult töötasu ei ole enam piisavalt motiveeriv.

Oleme kohtusüsteemist tulnud ettepanekute ja kohtute haldamise nõukojas peetud arutelude tulemusel välja töötanud kohtute seaduse muudatused, mis võimaldavad leida lahendusi osaliselt ka nimetatud probleemidele. Kõnealuse eelnõuga uuendatakse maakohtute juhtimisstruktuuri, st maakohtutesse luuakse valdkondlikud osakonnad, mida juhataval kohtunikul on võimalus tõusta oma valdkonna juhiks. Lihtsamaks muutub ka kohtuniku väljaspool kohut töötamise regulatsioon, kohtunik saab ette teatades igal ajal samasse kohtusse tagasi pöörduda. Eelnõu jõuab eelduslikult veel maikuus Vabariigi Valitsusse. Vastava eelnõu ja seletuskirja saadame ka Eesti Kohtunike Ühingule tutvumiseks.

Täiendavate sotsiaalsete tagatiste sisseviimist, sh kohtuniku eripensioni taastamist ühiskondlik kokkulepe ette ei näe. Kohtunikupalk peab olema konkurentsivõimeline, pidama vastu inflatsioonile ning olema piisav selleks, et vabatahtliku pensionisüsteemi toel ka tuleviku toimetulek kindlustada. Tagatiseks on siin kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadus. Esimese astme kohtuniku ametipalk on keskmisest palgast rohkem kui 2,5 korda suurem.

Jagame ka küsitluses väljatoodud ülejäänud muresid. Usume siiski, et täiendavalt ametisse asuvad kohtunikud leevendavad kõrget töökoormust ja sellest tulenevat töö- ja puhkeaja tasakaalustamatust. Vaimsete pingetega toimetulekuks soovitame kasutada ka erialaspetsialistide abi ja märgime siinkohal, et kõigil kohtunikel on tasuta juurdepääs MinuDoc vaimse tervise teenusele. Selle teenuse kohta täpsem info on kättesaadav kohtute siseveebis: <https://kohus.just.sise/aktuaalne/vaimset-tervist-ja-enesearengut-toetavad-teenused>.

Väärtustan kõrgelt kohtusüsteemi ja kohtunikke. Loodan, et nii juba tehtud kui tegemisel olevad seadusandlikud sammud kui ka kohtusüsteemi juba jõudnud lisaressursid leevendavad kohtunike olukorda ja tõstavad rahulolu.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Maris Lauri
minister

Kaidi Lippus 680 3123
kaidi.lippus@just.ee